

**INP
PAN**

Instytut Nauk Prawnych PAN
00-330 Warszawa
ul Nowy Świat 72
tel. 22 826-75-71
e-mail: inp@inp.pan.pl

Dr hab. Paweł Podrecki prof. INP PAN
KIEROWNIK ZAKŁADU PRAWA PRYWATNEGO I WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ
CENTRUM PRAWA NOWYCH TECHNOLOGII INP PAN

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

autorstwa
mgr Jakuba Wyczika

p.t.

„Prawo „własności” danych wobec wyzwań XXI wieku
– Big Data, Artificial Intelligence, Internet of Things”

napisana pod kierunkiem promotora:
dr hab. Dariusza Szostka, prof. UŚ

I. Temat i cel pracy

Przedstawiona do recenzji praca zatytułowana: „Prawo „własności” danych wobec wyzwań XXI wieku – Big Data, Artificial Intelligence, Internet of Things” autorstwa mgr Jakuba Wyczika podejmuje problematykę związaną z znalezieniem odpowiedzi na pytanie o kwalifikację prawną danych. Celem pracy jest ustalenie statusu prawnego danych wobec wielu źródeł prawa, takich jak prawo rzeczowe, instrumenty prawa zobowiązań, prawo własności intelektualnej czy regulacje szczególne.

Tytuł pracy zakłada przedstawienie problematyki danych w współczesnych warunkach podkreślając znaczenie dużych zbiorów danych (Big Data), sztucznej inteligencji (AI) oraz internetu rzeczy (IoT) w kontekście uniwersalnego modelu prawnej ochrony danych. Praca traktuje dane w oderwaniu od konkretnych systemów i narzędzi i skupia się na wybranych zagadnieniach proponując uniwersalne regulacje, które pozwalają zachować neutralność technologiczną. Autor rozumie dane jako „każde przedstawienie informacji”, jeżeli nadaje się ono do przetwarzania przez komputer. Takie podejście wytycza perspektywę badawczą w obszarze gospodarki cyfrowej.

Tematyka dysertacji wybrana przez Autora jest aktualna i istotna, a jednocześnie niewątpliwie w niewystarczającym stopniu opracowana w doktrynie. Podjęta problematyka pozwala natomiast analizować złożoność procesów prawnych w przestrzeni społeczeństwa informacyjnego. W świetle prowadzonych w rozprawie badań można więc ocenić stan obowiązującej regulacji prawnej, w szczególności unijnej oraz dostrzec kierunki ewolucji prawa.

Wprawdzie zagadnienia danych były już przedmiotem wielu publikacji, to ujęcie tematu w recenzowanej pracy w aktualnym ujęciu normatywnym i w świetle stawianych tez badawczych nie było tak szczegółowo opisane w polskiej literaturze. Praca ma walor poznawczy, a tytułowy problem tej publikacji ma znaczenie naukowe. Szczególnie ważne jest postawienie pytania o dalszą rolę reguł prawa powszechnie obowiązującego i zakres zastosowania przepisów prawa w stosunku do danych. W płaszczyznach gospodarczej i prawnej prawidłowe ustalenie zasad kwalifikacji danych odgrywa bowiem istotną rolę w kształtowaniu polityki regulacyjnej i równowagi rynkowej. Dobrze należy również ocenić, że w rozprawie doktorskiej znajduje się nie tylko teoretyczna analiza omawianej problematyki, ale także przegląd aktów prawnych i orzecznictwa, który ma zasadniczy wpływ na stosowanie prawa.

Tytuł rozprawy odpowiada zakresowi prowadzonych badań i koresponduje z wnioskami pracy. Wybór tematu jest bowiem konsekwencją bardziej ogólnego spojrzenia na prawo prywatne i nowych technologii oraz próbą opisania zjawisk dostrzegalnych przez pryzmat teoretycznej analizy prawa. Podjęcie kluczowych kwestii z zakresu tytułowej problematyki rozprawy doktorskiej zasługuje więc na uznanie w związku z samym wyborem przedmiotu pracy ze względu na istotną rolę danych we współczesnym obrocie gospodarczym.

II. Teza badawcza i metodologia pracy

Główną hipotezą badawczą rozprawy doktorskiej jest określenie regulacji prawnych służących ochronie własności danych. Koncepcja własności danych jest dostrzegana z punktu widzenia równowagi przeciwnych interesów, czyli porównania potrzeby ochrony własności danych z potrzebą zapewnienia dostępu do danych.

Metodologia pracy oparta jest na badaniach dogmatycznych, skupiających się na analizie dotychczasowych regulacji prawnych, jak również na wykorzystaniu innych dziedzin, w tym z zakresu nauk o informacji. Autor sięga w ramach badań do orzecznictwa stosując metodę komparatystyczną. W ten sposób uzyskuje obraz zarówno reżimów prawa *common law* oraz systemów kontynentalnych. Dla potrzeb analizy wybrano najbardziej reprezentatywne regulacje, takie jak prawo obowiązujące w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, a także Nowej Zelandii, Singapurze czy Indiach. Doktorant w celu weryfikacji postawionych hipotez badawczych wskazał na perspektywę prawną, społeczną i technologiczną związaną z danymi, które tworzą własne rynki. Analiza dogmatyczna prowadzona jest na podstawie literatury krajowej i zagranicznej. Doktorant dokonuje również wyboru i przeglądu źródeł, które wykorzystał, w tym regulacji unijnych. W tym kontekście wybór dogmatycznoprawnej metodologii pracy jest właściwy i umożliwia sformułowanie relewantnych wniosków. Istotne znaczenie ma również uwzględnienie badań prawno-porównawczych.

III. Struktura pracy

Wstęp - Rozdział I

Praca została podzielona na pięć rozdziałów. Rozważania poprzedza wprowadzenie (wstęp) zawierające prawidłowo przedstawiony przedmiot rozprawy, hipotezy badawcze i cele rozprawy i przyjętą metodologię pracy. Ważnym elementem każdego rozdziału jest również dyskusja na temat głównych wyzwań i kontrowersji związanych z omawianymi zagadnieniami. Na końcu każdego rozdziału przedstawiane są wnioski, które podsumowują wyniki przeprowadzonych badań. Początkowe rozdziały są opisowe, a dopiero ostatnie dwa stanowią w zasadzie istotę pracy. Autor w nich stara się odpowiedzieć na pytanie o rodzaj praw wyłącznych, które służą ochronie własności danych

Na wstępie Autor wyjaśnia więc rolę danych w społeczeństwie informacyjnym i podstawowe pojęcia. Wyjaśnienie technicznych aspektów współczesnych zjawisk informatycznych pozwala odróżnić dane od informacji, zarówno w kontekście prawnym, jak i technologicznym. Zdaniem Autora technologia podważa istniejące ramy prawne związane z własnością i wpływa na proces stanowienia prawa.

Rozdział II

W drugim rozdziale opisane są wewnętrzne regulacje europejskiego jednolitego rynku cyfrowego. Kluczowe jest na nim zapewnienie poszanowania ochrony interesów ekonomicznych producentów danych z ich swobodnym przepływem. Pozwalają na to

konceptcja bezpiecznych przystani (*safe harbors*) oraz propozycja Komisji Europejskiej wprowadzenia prawa producenta danych.

Zgadzam się z Autorem, że system prawny UE w zakresie tworzenia tzw. „jednolitego rynku cyfrowego” wbrew swojej nazwie niekoniecznie jest jednolity. Większość regulacji prawnych w tym obszarze podejmuje tylko wybrane aspekty tego rynku. Państwa członkowskie powinny przyjąć np. przepisy usuwające wątpliwości w zakresie art. 17 dyrektywy 2019/790, który budzi kontrowersje w świetle art. 8 WCT, gdzie mowa jest, że zapewnienie środków umożliwiających komunikację utworu nie stanowi jeszcze jego publicznego udostępniania.

Rozdział III

Trzeci rozdział, zawiera próbę odpowiedzi na pytanie o współczesne reguły dostępu do danych. Dominującym stanowiskiem w Unii jest zapewnianie mechanizmów dostępu do danych, a nie ochrony ich własności, a więc Autor napotyka na problem możliwość przyznania praw wyłącznych do danych. Analizie poddał w tym celu: General Data Protection Regulation, Open Data Directive, Data Governance Act i Data Act. Dodatkowo zwraca uwagę na prawo konkurencji, umowy licencyjne oraz prawo karne. Na podstawie lektury tego rozdziału można sądzić, że własność danych jest najczęściej konsekwencją sprawowania faktycznej kontroli nad danymi, która przeradza się w ekonomiczne prawo do danych. Autor stawia tezę, że nie istnieją przeszkody prawne w celu ustanowienia praw wyłącznych do niematerialnych nośników informacji, ani zwłaszcza do rozszerzenia ochrony własności intelektualnej na inne formy przedstawienia informacji. Nawet zagwarantowane w nich prawa dostępu nie powinny negatywnie wpływać na ochronę własności intelektualnej, w tym tajemnic handlowych i praw autorskich. Z tą tezą można polemizować, zwłaszcza w kontekście zasady *numerus clausus* praw własności intelektualnej i potrzeby międzynarodowych regulacji konwencyjnych w celu zapewnienia efektywnej ochrony.

Rozdział IV

W rozdziale czwartym Doktorant skupia się na przedstawieniu statusu prawnego danych w stosunkach cywilnoprawnych. Autor przedstawia międzynarodowe standardy ochrony własności wyrażone w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka czy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Badany jest także kontekst ochrony prywatności, wizerunku i innych interesów osobistych, które mogą wpływać na własność danych. Za kluczowe pytanie Autor uważa problem prawa własności danych w rozumieniu prawa rzeczowego w różnych systemach prawnych, zarówno z perspektywy państw *common law*, jak i systemów prawnych *civil law*. W tym celu opisuje system prawny w Anglii i Walii, Nowej Zelandii, Stanach Zjednoczonych (Kalifornia, Nowy Jork i Wyoming) oraz w Polsce i Niemczech.

Jego zdaniem konstrukcja wierzytelności, choć potencjalnie możliwa do zastosowania, jest całkowicie nieprzydatna do rozwiązania problemu prawa własności danych. Stawia natomiast tezę, że istnieje obecnie potrzeba stworzenia nowych ram prawnych dla aktywów cyfrowych, które występują dziś powszechnie jako przedmioty obrotu. Konieczność wykreowania uniwersalnego reżimu dla prawa własności danych powinna obejmować prawo własności aktywów cyfrowych, takich jak dobra wirtualne czy pliki cyfrowe.

Rozdział V

Piąty rozdział prezentuje zagadnienie wyłącznych praw do danych z perspektywy własności intelektualnej. Główne pytanie w tej części pracy związane jest z potrzebą wprowadzenia zmian w regułach ochrony własności intelektualnej. Przedstawiona analiza obejmuje m.in. prawo autorskie, prawa pokrewne, ochronę baz danych *sui generis*, prawo nieuczciwej konkurencji oraz wybrane aspekty prawa własności przemysłowej. Interesujące jest spojrzenie na własność intelektualną mając na uwadze coraz bardziej nawarstwiająca się ochronę tzw. *overlapping intellectual property rights*.

Autor w konkluzji postuluje, aby zmienić regulacje prawne, dostosowując problematykę ochrony własności intelektualnej w kontekście danych. Swoje stanowisko uzasadnia twierdzeniem, że wszystkie prawa własności intelektualnej wpływają na ochronę własności danych w tym obszarze. Podstawę prawną w tym zakresie dostarcza nie tylko prawo autorskie i prawa pokrewne, ale i prawo nieuczciwej konkurencji, a nawet pewne prawa własności przemysłowej. Zgodzić należy się z wątpliwościami, że wszystkie rozwiązania IP wykazują jednak istotne wady i ograniczenia co do możliwości ich uniwersalnego wykorzystania. Wniosek końcowy, że konieczne jest stworzenie nowego prawa, które obejmować będzie wszystkie postacie danych, bez względu na to, czy zostały stworzone przez człowieka, cechując się określonym stopniem nowości lub służą realizacji określonych interesów majątkowych wydaje się jednak za daleko idący i przedwczesny. Założenie, że prawo do każdego przedstawienia informacji (danych) powinno funkcjonować w sposób niezależny od prawa własności egzemplarza/kopii danych i stanowi jego niezbędne uzupełnienie nie jest zweryfikowane. W szczególności kolejna teza, że wszystkie uprawnienia, takie jak prawo do zwielokrotniania, dystrybucji, najmu czy użyczenia muszą odnosić się do kopii wytworu, która obejmie każdą jego postać, w szczególności cyfrową lub materialną, w której dostrzegalny jest przedmiot ochrony wymaga spójności i szerszego uzasadnienia.

Podsumowanie

W podsumowaniu Autor stwierdza, że wyniki badań w rozprawie potwierdzają postawioną hipotezę o niewystarczalności obecnych ram prawnych i konieczności wprowadzenia niezbędnych zmian, które pozwolą danym stać się pełnoprawnym przedmiotem prawa własności. Praca doprowadza Autora do konkluzji, że prawo własności to nie tylko prawo do wyłączności, ale przede wszystkim prawo do korzystania. Naturalnym sposobem korzystania z pliku jest jego kopiowanie, które prowadzi do powstania nowego przedmiotu praw wyłącznych. W istocie Doktorant godzi się jednak z tezą, że własność danych jest współcześnie raczej konsekwencją sprawowania faktycznej kontroli nad danymi, która przeradza się (lub w przyszłości może się przerodzić? PP) w ekonomiczne prawo własności.

Z większością przedstawionych wniosków *de lege lata* zgadzam się, co do zasady. Trafnie podniesione zostało, że w ramach obrotu danymi powstają odrębne stosunki prawne, których majątkowy charakter prowadzi do pytań o uprawnienia właścicielskie. Nie sposób zaprzeczyć, że sfera praw majątkowych jest bliska cywilnoprawnej koncepcji własności.

Interesujące są również postulaty *de lege ferenda*. Mają one jednak postać jeszcze zbyt ogólną, aby mówić o nowym prawie wyłącznym, podobnym do prawa własności. W szczególności przeszkodą są w tym zakresie zasady obowiązujące w systemie własności intelektualnej (wspomniana już zasada *numerus clausus* i zakres międzynarodowych konwencji). Dalej idące, ale mogące być trudne do wprowadzenia będą również regulacje, które potwierdzą, że dane mogą mieć podobny status do kwalifikowanych postaci informacji (np. tajemnicy przedsiębiorstwa).

IV. Nowe ujęcie problemu

Należy podkreślić, iż rozprawa spełnia na dobrym poziomie wymogi konieczne dla pracy doktorskiej, zawierając szczegółowe badania literatury oraz orzecznictwa, a następnie prezentację własnych rozważań Autora, który formułując interesujące wnioski *de lege lata* oraz postulaty *de lege ferenda* podejmuje odważnie polemikę z poglądami prezentowanymi w teorii prawa cywilnego, nie unikając osądających ocen. W rozprawie obok zagadnień prawnych interesujący jest również kontekst społeczny. Takie krytyczne podejście Doktoranta nadaje pracy dodatkowych walorów naukowych, chociaż można dostrzec, że w swoich konkluzjach Autor powinien przyznać, że nie rozwiąże w swojej rozprawie wszystkich szczegółowych problemów w zakresie traktowania danych w kategorii prawa własności.

Biorąc pod uwagę całokształt ocen i uwag, należy przyjąć, że na tle niełatwej problematyki rozprawy, która dotyczy wielu aspektów - nie tylko prawnych - niezależnie od wskazanych różnic w poglądach, Autor przedstawia nowe ujęcie problemu uzasadniając poprawnie własne stanowisko trafną argumentacją, co przemawia za w pełni pozytywną oceną merytoryczną pracy.

V. Formalna ocena pracy (poprawność językowa, opanowanie techniki pisania pracy, spis treści, przypisy)

Praca zredagowana jest w sposób przejrzysty i poprawnie napisana pod względem językowym. Zachowany jest w niej konsekwentnie układ rozdziałów i akapitów, wyraźnie wydzielone są tytuły i podtytuły poszczególnych części. Sposób prowadzenia przez Autora rozprawy rozważań, argumentacji, cytowania nie nasuwa zastrzeżeń. W całościowej ocenie praca spełnia wszelkie wymogi stylistycznej poprawności, jakich można oczekiwać od pracy doktorskiej.

VI. Ocena układu pracy

Dysertacja podzielona została na rozdziały, niemniej w pracy można wyróżnić zasadnicze części. Praca czyni zadość trójstopniowej budowie przechodząc od ogólnego do szczegółowych rozdziałów teoretycznych oraz zawiera rozdział badawczy oraz wnioski. Autor prawidłowo uzasadnia strukturę pracy i dobór określonej metodologii. Rysuje jednocześnie bardzo szeroką perspektywę związaną z zagadnieniami współczesnego prawa oraz roli nowych technologii w

kontekście rozwoju prawa. Zasadnicza część pracy stanowi analiza zagadnień szczegółowych wynikających ściśle z problematyki wskazanej w tytule. W konsekwencji Autor nawiązuje do oryginalnego i nowatorskiego w polskiej literaturze sposobu oceny problematyki prawa własności poprzez pogłębioną prawną kwalifikację danych.

Podział dysertacji na omówione powyżej rozdziały należy ocenić zatem jako dokonany w pełni prawidłowo. Wyczerpująco został przedstawiony zakres tematyczny prezentowanych badań i dobrze uporządkowane są zawarte w nich informacje. Tekst rozprawy jest jasny i ścisły, napisany specjalistycznym językiem. Należy podkreślić, że praca doktorska jest opracowana bardzo starannie pod względem merytorycznym i redakcyjnym. Układ pracy jest poprawny, wywód prowadzony jest w sposób przemyślany i konsekwentnie zmierza do zastosowania wcześniejszych spostrzeżeń przy ocenie na tle nie tylko współczesnej cywilistyki ale także w ujęciu teoretyczno-prawnym.

VII. Charakterystyka doboru i wykorzystania źródeł i literatury

W pracy można dostrzec, że zostały zaprezentowane wyniki długotrwałych badań naukowych oraz wszechstronnej analizy prawnej, które w takim ujęciu nie były dotychczas kompleksowo opisane. Na szczególną uwagę zasługuje wyczerpująca lista pozycji literatury oraz przegląd regulacji prawnych. Rozprawa została oparta o reprezentatywną literaturę prawniczą, w tym także zagraniczną. Warto podkreślić, że dysertacja nie tylko porządkuje dotychczasową wiedzę, w kontekście opracowanego tematu, ale także przedstawia możliwe kierunki rozwoju systemu prawa prywatnego. Biorąc pod uwagę przedmiot i zawartość pracy należy podkreślić odwołanie się do najważniejszych wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz sądów Anglii i Walii oraz Stanów Zjednoczonych.

Autor wykorzystał liczne pozycje literatury, w tym literatury obcojęzycznej, wiele źródeł internetowych i aktów normatywnych. Sposób cytowania źródeł i literatury ma prawidłową redakcję.

VIII. Sposób wykorzystania pracy

Recenzowany doktorat w pełni zasługuje także na jego opublikowanie. Będzie z pewnością cenną pozycją z zakresu prawa nowych technologii, w szczególności jako praca naukowa, ale także materiał do praktycznej analizy zagadnień prawa do danych.

IX. Wnioski końcowe

Biorąc pod uwagę przedstawioną powyżej zawartość rozprawy doktorskiej, w mojej ocenie stanowi ona samodzielne i szczegółowe opracowanie problematyki związanej z rozumieniem i badaniem prawa prywatnego. Należy przy tym podkreślić, że wybrana problematyka jest trudna, gdyż dotyczy wielu aspektów prawnych. Praca odzwierciedla potrzebę dostarczenia niezbędnych informacji na temat prawnych relacji prawa prywatnego, prawa ochrony danych osobowych, prawa własności intelektualnej i zagadnień nowych technologii. W ten sposób

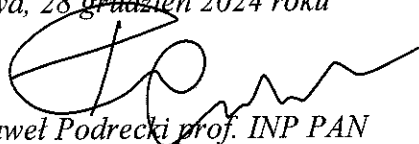
wpisuje się w obecną tendencję badawczą w przedmiocie stosunku prawa prywatnego i prawa nowych technologii, zwłaszcza pod kątem oddziaływania nowych gałęzi prawa na gospodarkę. Tematyka opracowania ma istotny walor poznawczy, bowiem w swej zasadniczej konstrukcyjnej części prezentuje tematykę pod kątem dogmatycznym, a zarazem w świetle unijnych regulacji. Szczególnie wartościowe są propozycje natury teoretycznej próbujące nadać danym atrybut prawa własności. Autor posługuje się znajomością nie tylko konstrukcji prawnych, ale także wykorzystuje prezentowane w doktrynie poglądy na omawianą tematykę.

Podsumowując, dochodzę do wniosku, że recenzowana praca doktorska p.t. „Prawo „własności” danych wobec wyzwań XXI wieku – Big Data, Artificial Intelligence, Internet of Things” autorstwa mgr Jakuba Wyczika jest udaną próbą podejścia do zagadnień danych w prawie prywatnym. Pomimo zasygnalizowanych wcześniej uwag i polemiki recenzowana praca zawiera kompetentną i wyczerpującą analizę omawianych problemów.

Mając na uwadze zawartość merytoryczną oraz kwestie formalne recenzowana rozprawa spełnia wymagania ustawowe stawiane pracom doktorskim przez art. 187 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r., poz. 742 ze zm.) i może być podstawą dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Konkludując, wnoszę o dopuszczenie mgr Jakuba Wyczika do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Warszawa, 28 ~~grudzień~~ 2024 roku

Dr hab. Paweł Podrecki prof. INP PAN